

TALABA YOSHLARNING OILADA FARZAND TARBIYASI HAQIDAGI ZAMONAVIY TUSHUNCHALARINING PSIXOLOGIK TAHLILI

G'aniyeva Xalimaxon Axmatxonovna

Farg'ona davlat universiteti, Psixologiya kafedراسi dotsenti,

Tojimatov Jamshidbek Iqboljon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada shaxs ongiga oila muhiti ilk bolalikdan ijobiy ta'sir ko'rsatishi, bu ijtimoiy-psixologik omil eng avvalo har bir oilaning o'ziga xos muomala, bola tarbiyasi, o'zaro muloqot, ro'zg'or yuritish va oilani boshqarish an'alariga asoslangan bo'lishi, bularning saqlanishi shaxs ijtimoiy xulqi, madaniyati va dunyoqarashining real asoslari va talaba yoshlarning oilada farzand tarbiyasi haqidagi zamonaviy tushunchalari psixologik tahlil etilgan.

Kalit so'z va iboralar: Shaxs, oila, nikoh, farzand, muloqot, tarbiya, ijtimoiy xulq, oila muhiti, reproduktiv funktsiya, dunyoqarash, axloqiy me'yor.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АНАЛИЗЫ ПОНЯТИИ СОВРЕМЕННОЙ ВОСПИТАНИИ РЕБЁНКА В СЕМЬЕ

Ганиева Халимахон Ахмадхоновна

доцент кафедры психологии Ферганского государственного университета,

Тожимаматов Джамшидбека Икболжанович

студент 4 курса Ферганского государственного университета

Аннотация: На этой статье анализировано понятия о современной воспитании учащихся в их семье, реальные основы культуры и мировоззрения, общение между собой, чувство ответственности и обеспечение семьи, социальное воспитание, воспитание детей и положительное влияние семейного обстоятельства сознанию учащихся.

Ключевые слова: Личность, семья, брак, ребёнок, общение, воспитание, социальное поведение, семейное положение, репродуктивная функция, мировоззрение, воспитательные нормы.

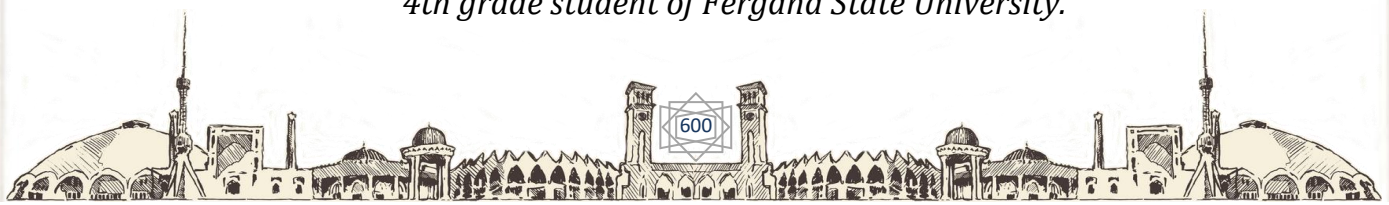
PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF STUDENTS MODERN CONCEPTS OF RAISING CHILDREN IN THE FAMILY

Ganieva Khalimakhon Akhmadkhonovna

docent of psychological department of Ferghana state university,

Tojimatov Jamshidbek Iqboljanovich

4th grade student of Fergana State University.

Annotation: *In this article, the family environment has a positive effect on the mind of the individual from early childhood, this social-psychological factor is primarily the unique behavior of each family, child upbringing, interaction, livelihood and family management, being based on mothers, the preservation of these, the real foundations of the individual's social behavior, culture, and worldview, and the modern concepts of the students about raising children in the family are psychologically analyzed.*

Key words: *Personality, family, children, society, social behavior, reproductive function, horizon.*

Shaxs ongiga oila muhiti ilk bolalikdan ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu ijtimoiy-psixologik omil eng avvalo har bir oilaning o'ziga xos muomala, bola tarbiyasi, o'zaro muloqot, ro'zg'or yuritish va oilani boshqarish an'analariga asoslangan bo'lib, bularning saqlanishi shaxs ijtimoiy xulqi, madaniyati va dunyoqarashining real asoslaridir.

Hozirgi kunda o'zbek oilalarining o'ziga xos xususiyatlari, jamiyat bilan, mehnat va xalqlarimiz hayoti bilan uzviy aloqalarda namoyon bo'lmoqda. Yangi munosabatlarning qaror topishi, tarbiya mazmuni, oilaviy tarbiyaning shakl va uslublarida o'zgarishlar sodir bo'lmoqda. Oilaviy hayot, mehnat, kattalar va kichiklar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, ahloqiy-ma'naviy qiyofalari, ota-onalarning siyosiy va madaniy saviyalari, ularning iqtisodiy ta'minlanganligi, turli ko'rinishdagi faoliyatlari, yangi sharoitlar, tarbiya samaradorligini ta'minlovchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Bolalar dunyosining o'ziga xos xususiyatlaridan biri kattalarni obro'li siymo, namuna deb bilishlari, taqlid qilishlari, har qanday paytda ota-onasidan namuna olishlarida ko'rinadi. Shaxsiy namuna tarbiya olish sifatida o'sib kelayotgan yosh avlodning ongi va xulqiga ta'sir ko'rsatuvchi katta yoshdagi kishilarning xatti-harakatlari va boshqa faoliyatlar yig'indisidir.

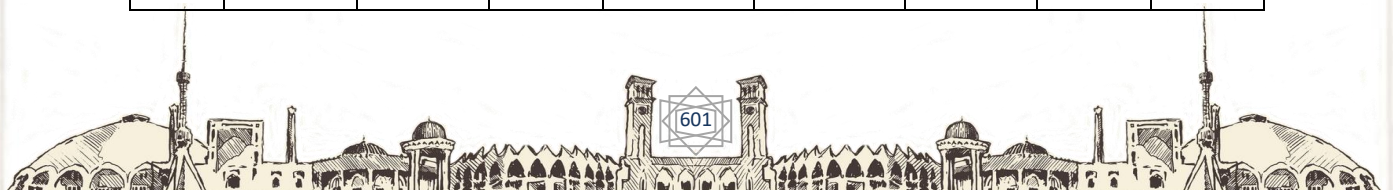
Ota-onaga, onaning mehnatiga, jamiyatga, jamiyat a'zolariga bo'lgan munosabat, bola qalbida yaxshilik va yomonlik, ma'qul yoki nomaqul ishlar haqidagi dastlabki tushunchalarni vujudga keltiradi. Shundan kelib chiqib, millatimizning tarixiy, milliy va regional xususiyatlarini hisobga olgan holda, o'zbek oilalari umumiy va xususiy taraqqiyotlari asosida oilaviy tarbiyani maqsadga muvofiq tashkil etish lozim. Shu bois o'zbek oilalarida farzand tarbiyasining o'ziga xos tomonlarini va yosh oila vakillarining farzand tarbiyasiga munosabatini o'rganish maqsadida tadqiqot ishlarini olib bordik. Tadqiqotda yosh oila vakillaridan 50 nafar sinaluvchi ishtirok etdi.

Yosh oila vakillarining anketa savollariga bergan javoblari quyidagi jadvalda aks ettirilgan.

Yosh ota-onalarning oilada farzand tarbiyasi bilan bog'liq fikrlari

1-jadval

T.R	A		B		V		G	
	son	foiz	son	foiz	son	foiz	son	foiz

1	32	64	8	16	10	20		
2	6	12	4	8	27	54	13	26
3	23	46	21	42	6	12		
4	36	72	7	14	7	14		
5	19	38	26	52	5	10		
6	24	48	19	38	7	14	-	
7	35	70	3	6	12	24		

Jadvaldagi sonlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, respondentlarning 64 foizi o'zlarini farzand tarbiyasida yetarlicha bilimga ega, deb hisoblaydilar. Afsuski, sinaluvchilar o'rtasida o'zlarini farzand tarbiyasida yetarlicha bilimga ega emas, deb hisoblaydiganlar (16%) va farzand tarbiyasi bilan bog'liq yetarlicha tasavvurga ega bo'lmaganlar (20%) ham bo'ldiki, biz ularda oilaviy hayotga tayyorgarlik bilan bog'liq muammolar borligini ko'rishimiz mumkin. Chunki har qanday voyaga yetgan inson, oila qurib, farzand ko'rish va uni kamolga yetkazishda muayyan psixologik bilimlarga ega bo'lishi kerak. Oilaning muhim bo'lgan vazifalaridan biri uning reproduktiv (jamiyatning biologik uzluksizligini ta'minlash bolani dunyoga keltirish) funksiyasidir. Uning asosiy mohiyati inson turini davom ettirishdan iborat. Tabiatan berilgan avlod instinkti odamda farzand ko'rishga ularni o'stirishga va tarbiyalashga bo'lgan ehtiyojga aylanadi. Bu ehtiyojlarni qondirmasdan turib, kishi o'zini baxtiyor his qilmaydi. Er-xotinda farzand tug'ilishi bilan yangi hissiyot, ya'ni onalik, otalik hissi paydo bo'ladi. Farzand er-xotin munosabatlarini mustahkamlovchi asosiy omildir.

Oilaning jamiyat oldidagi reproduktiv funksiyasi va uning bajarilishi deyilganda axoli sonining qayta tiklanishi uchun har bir oilada nechtadan farzand bo'lishi lozimligi ko'zda tutiladi. Agar har bir oilada bittadan farzand bo'ladigan bo'lsa, bunday xalq sakkizinchi avloddan keyin yo'q bo'lib ketishi mumkin. Demograflarning fikricha oilaga o'zining reproduktiv vazifasini bajarish uchun har bir oila o'rtacha 2,6 ta farzand to'g'ri kelishi kerak. Faqat oilalargina jamiyat oldidagi vazifalarni bajarmasdan, balki jamiyat ham oilalarga shart-sharoitlar yaratib berishi lozim. Bu o'rinda hukumatimizning olib borayotgan siyosati ya'ni onalik va bolalikni muhofaza qilish, ko'p bolali va kam ta'minlangan oilalarning moddiy ahvolini yaxshilash, yosh oilalarga, onalarga yaratilayotgan imtiyozlar yaqqol misol bo'ladi.

Sinaluvchilarga "Oilada farzand tarbiyasiga kimni ko'proq mas'ul deb o'ylaysiz?" savoli bilan murojat qilganimizda ularning 54 foizi ota-ona mas'ulligini, 26 foizi buva-buvalar mas'ulligini, 12 foizi ona, 8 foizi esa ota mas'ulligini ko'rsatishgan. Oilaning muhim ahamiyatga ega bo'lgan yana bir funksiyasi tarbiyalash funksiyasi bo'lib, unda bolalarning aqliy, jismoniy, ahloqiy, estetik tarbiyasiga asos solinadi. Oila inson deb ataluvchi binoning faqat poydevorini qo'yish bilan cheklanmasdan, balki uning so'nggi g'ishti qo'yilguncha javobgardir. Ota-ona san'atkor, bola-san'at asari, tarbiya jarayoni esa san'atning o'zidir. Mustaqillikka erishganimizdan so'ng milliy qadriyatlarimizning tiklanishi va xalqimiz azaldan saqlab kelayotgan milliy urf-odatlarimiz, an'analarimiz bu borada katta ahamiyatga ega.

Jamiyatimizning komil fuqarosini shakllantirish, tarbiyalash hozirgi zamon oilasining mazkur funksiyasi darajasiga kiradi. Chunki shaxsning ijtimoiylashuvi avval oilada amalga oshadi. Oiladagi tarbiya orqali shaxsga ma'lum bir siyosiy-g'oyaviy dunyoqarash, ahloqiy me'yorlar va xalq namunalari, jismoniy sifatlar singdiriladi.

Xalqimizda «qush uyasida ko'rganini qiladi» degan maqol bor. Oilada amalga oshadigan ijtimoiylashuv jarayoni natijasida shaxs ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlarni o'zlashtiradi.

“Ilk yoshli bola bilan munosabatni qanday shakllantirgan ma'qul?” savoliga respondentlarning 46 foizi “unga ko'proq e'tibor qaratish kerak” degan, 42 foizi esa “tashqi olamni bilishga bo'lgan tabiiy ehtiyojlarini qondirish kerak” degan fikrni bildirishgan. 12 foiz sinaluvchilar bu borada yetarlicha bilimga ega emasligini namoyon etishdi.

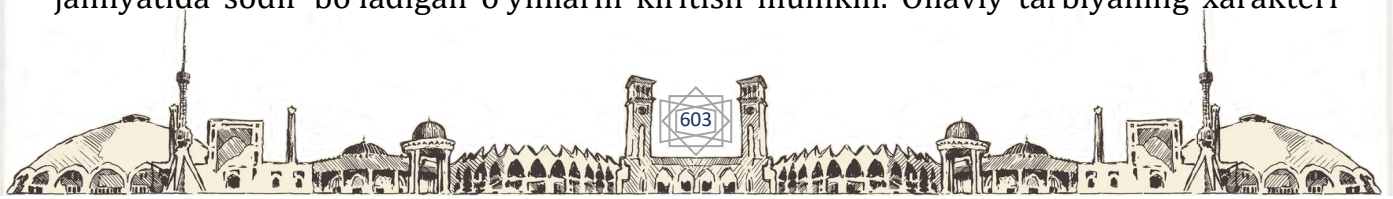
“Ilk yoshdagi bolaga qanday o'yinchoqlar olib bergan ma'qul?” savoliga 72 foiz yoshlar “rang-barang o'yinchoqlar” javobini tanlashib, bu yosh davrida bolaning psixik rivojlanishida ijobiy rol o'ynovchi o'yinchoqlarning o'rniga alohida e'tibor qaratishdi. Lekin sinaluvchilarning 14 foizi “o'yinchoq olib berish shart emas”, deb hisoblaydi. Bu esa ularning bola shaxsining mukammal rivojlanishiga befarq ekanliklarini ko'rsatadi.

Sinaluvchilarning 38 foizi farzandiga o'yinchoq olib berishda o'yinchoqning sifatiga e'tibor qaratsa, 52 foizi farzandining yoqtirgan o'yinchog'ini olib berishni afzal ko'radi. 10 foiz respondentlar esa o'yinchoqning sifatiga qarashligini bildirishdi.

So'rovnomaning “O'yinchoqlar qanday bo'lishi kerak deb hisoblaysiz?” savoliga 48 foiz sinaluvchilar “muayyan ma'no va mazmunga ega bo'lishi” kerak deb, 38 foizi “olaning idrok va tafakkur jarayonlarini rivojlantirishi” kerak deb, 14 foizi esa “salomatligiga zarar yetkazmasligi” kerak deb hisoblaydi.

“Siz uyda bolalaringiz bilan birga o'ynaysizmi?” savoliga respondentlarning 70 foizi “ha, albatta” javobini, 24 foizi “vaqtim bo'lmaydi” javobini, 6 foizi “yo'q, o'ynamayman” javobini belgilashgan. Bolalar o'yinlariga birga qo'shilib o'ynash ularning me'yordagi taraqqiyotini belgilashini har bir ota-ona tushunib yetishi lozim bo'ladi. Chunki o'yin jarayonida bola atrof-olam, voqelik haqida ma'lumotga ega bo'la boshlaydi. Mustaqillik urf-odat va an'analarimizning jamiyatni birlashtiruvchi imkoniyatlaridan to'liqroq foydalanish uchun yo'l ochdi.

Zero, urf-odat, an'analar va marosimlar inson uchun qadriyatga aylanganda, uning hayotini boyitadi. Shu bois har qanday jamiyat, har qanday ijtimoiy tuzum ularga ehtiyoj sezadi, ular yordamida odamlar orasida o'zaro munosabatlar keng tus oladi, ahloqning muayyan qoida va mezonlari vujudga keladi. Kattalarga hurmat, o'zaro hamkorlik, farzandlarning taqdiri va kelajagi uchun qayg'urish, ularga g'amxo'rlik qilish hamisha oilaviy qadriyatlarning va udumlarning asosiy qoidalari bo'lib kelgan. Oilada va maktabgacha ta'lim muassasalarida bola tarbiyasining psixologik tomonlarini hisobga olish esa ularning barkamolligini belgilovchi omil sanaladi. Dastlabki, tabiiy ijtimoiy psixologik omillarga oila muhiti hamda bolalar jamiyatida sodir bo'ladigan o'yinlarni kiritish mumkin. Oilaviy tarbiyaning xarakteri

bolani o'rab turgan bevosita muhitga bog'liq bo'lib, unda ota-onalarning ijtimoiy-gumanitar munosabatlarga qarashlari, hamda bu borada bolalarning bu jarayonni qanday idrok etishiga bog'liq bo'ladi.

Maqsadga yo'naltirilgan ijtimoiy psixologik omillar ilk yoshdagi bolalar tarbiyasida muhim zamin bo'lib hisoblanadi. Ilk yoshdagi bolalar tarbiyasi bilan shug'ullanuvchilarni ijtimoiy tasavvurlarni to'g'ri shakllantiruvchi bilim, malaka va ko'nikmalar bilan qurollantirish bola shaxsi barkamolligini kafolatlaydi. Bunda milliy qadriyatlar, boy ma'naviy merosga aloqador xulq formalarini targ'ib etish katta ahamiyatga ega.

Istiqlol yillarida oila qadriyatlari va qon-qarindoshlik munosabatlarining qayta tiklanishi har bir oilaning iqtisodiy, madaniy va kasb jihatidan erkin bo'lish imkoniyatini yaratdi. Ya'ni, istiqloqlarning har bir oilaning mustaqil mamlakat ichidagi mustaqil "jamiyat, davlat" sifatida erkin faoliyati, oila a'zolarining barcha fazilatlari yaqqolroq namoyon bo'lishiga ochgan cheksiz imkoniyatlari tufayli o'zbek xalqining turli faoliyat sohalaridagi iste'dodi o'sdi, uning tadbirkorlik va kirishimlilik, bir nechta chet tillarni tez o'rganib olish kabi noyob fazilatlari to'la-to'kis ro'yobga chiqa boshladi. Buni yurtimizga mehmon bo'lib kelayotgan xorijlik turistlar, rasmiy arboblardan e'tirof etishlari bois milliy mehmonnavozlik va sahovat an'analari yanada rivojlandi. O'zbekning qaddi rosmana tiklandi, milliy g'urur o'sdi.

Vaholangki, oila va nikoh, farzand tarbiyasi, jamiyatning katta va kichigi o'rtasidagi samimiy, insoniy munosabatlarga rivojlangan mamlakatlardan kelgan minglab xorijliklar havas qilayotganlari ham ayni haqiqatdir. O'z asriy qadriyatlarining egasi bo'lgan xalqimiz mustaqillik yillarida sharqona demokratiyaning o'z metalitetiga mos shaklini qaror toptirishda tashabbusni tobora o'z qo'lga olmoqda-ki, bunda aholining bilimdonligi muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Bunda oila hamda mahalla institutlarining keng imkoniyatlaridan oqilona foydalanish zarur. Oilada, ta'lim muassasalarida bola tarbiyasida uyg'unlikka erishish mukammal shaxs shakllanishini ta'minlovchi omildir. Bu borada amalga oshirayotgan ishlarimiz oxir oqibat nafaqat mamlakat mafaatiga, balki har bir oilaning ijtimoiy-iqtisodiy manfaatiga xizmat qilishi muqarrar.

Tavsiyalar:

1. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olib, ularning barkamolligini ta'minlovchi differentsial ijtimoiy psixologik dasturni yaratish;

2. "Sog'lom avlod" milliy dasturi asosida oilaviy tarbiyada milliy urf-odat va an'analardan foydalanish evaziga shaxs barkamolligini ta'minlash;

3. Oliy o'quv yurti muassasalarida talabalarga oilada ma'naviy-axloqiy tarbiyani amalga oshirishning yo'l-yo'riq va usullari haqida ijtimoiy psixologik bilimlar berish;

4. Talabalar ma'naviy barkamolligida rol o'ynovchi ma'naviyat soatlarida oilaviy tarbiyaning samarali usullaridan foydalanishga o'rgatish.

5. "Oilaviy tarbiyada bola shaxsi barkamolligini belgilovchi omillar" mavzusida talabalarning mustaqil ijodiy ishlarini tashkil etish.

6. Talaba yoshlar bilan oilada farzand tarbiyasining ijtimoiy psixologik omillari haqida suhbat, munozaralar uyushtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xalimaxon G'anieva, Tojimamatov Jamshidbek //CHARACTER ACTENTATION IN ADOLESCENTS// International Journal for Innovative Engineering and Management Research Volume 10, Issue 04, Pages: 153-157.

2. H. Ganieva //SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF SELF-CONSCIOUSNESS OF STUDENTS// EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH [Vol. 2 No. 4 \(2021\)](#) 190-193 page

3. Ганиева Халимахон Ахматхоновна //The Study Of Socio-Psychological Problem Of Loneliness// Turkish Journal of Computer and Mathematics education Vol.12 No.12 (2021), 2580-2590

4. Ганиева Халимахон Ахматхоновна //Талаба ёшларнинг ўз-ўзини англашни ижтимоий психологик механизмлари// ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ. 2021 йил 1/3, 46-49 бетлар.

5. G'aniyeva Xalimaxon Akhmatxonovna //PSYCHOLOGICAL FUNDAMENTALS OF THE SOCIAL ENVIRONMENT IN PERSONAL DEVELOPMENT// EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH Volume1 Issue02, May 2021. 717-724 page

6. Ganieva Khalimakhon Akhmatkhonovna //PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF GENIOLOGY ASSIGNMENT IN YOUNG PEOPLE// GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ) Vol. 9, Issue 12, Dec.(2021) 335-337 page

7. Ganieva Khalimakhon Akhmatkhonovna, Tojimamatov Jamshid //PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS OF SUICIDAL BEHAVIOR OF MINORS// GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ) Vol. 9, Issue 12, Dec.(2021) 1053-1058 page

8. Ганиева Халимахон Ахматхоновна, Ж.Тожимаматов //Ёшлар – янги Ўзбекистон, янги Ренессанс бунёдкорлари// “Ёшлар – янги Ўзбекистон, янги ренессанс бунёдкорлари” мавзусидаги илмий-амалий анжуман материаллари 2021 йил, 321-323бетлар

9. Parpieva Odinaxon Rakhmanovna //Nutrition and diet in breast cancer// Texas Journal of Medical Science. Vol. 7. 04-2022. 27-30 page.

10. O.R.Parpiyeva, Ostanaqulov A.D //SCHIZOPHRENIA DISEASE// Международный научно-практический журнал “Теория и практика современной науки” Выпуск №6 (48) – 2019. 18-21 page

11. O.R Parpiyeva, Ostanaqulov A.D //Health theory// Международный научно-практический журнал “Форум молодых ученых”. Вып №6 (34) 2019. 26-29 page

12. Parpiyeva O.R, Raimjonova Kh.G. qizi //The role of a nurse in patient care//
Международный научно-практический журнал “Мировая наука” Выпуск №
11(32) – 2019. 56-59 page

13. Parpiyeva O.R, Jamoliddinova U.A.Qizi //PROTECTION OF THE HEALTH OF
CHILDREN AND ADOLESCENTS// Международный научно-практический журнал
“Мировая наука”. Выпуск № 11(32) – 2019. 53-55 стр

14. Mirzajonova, Eleonora, and Sergey Kiselev. «MOTOR SEQUENCING TRAINING
HAS A POSITIVE EFFECT ON SENSORIMOTOR FUNCTIONS IN PRESCHOOL
CHILDREN» *Psychophysiology* 57 (2020): S71-S71.

